

יעקב שרת / איש מאדים יצואן אמ'נות מוסמר

משום-מה אינו מצליח למצוא את הידיעה הזאת בעיתונים, וזה למרות היותו קורא מושבע וחד-עין של ארבעה עיתונים יומיים לפחות. אני מתכוון לידיעה על המשבר המדיני-בטחוני-מוסרי המתחולל עכשיו, בעצם ימים אלה, ברחבי ארצות-הברית, וביחוד באזור הבית הלבן בווינגטון, לאחר שה"ה-הברי-הכנסת בראשיתו, רבין ואבן — איש כסגנון, איש כמזגו — התנפלו בשם ובמלכות על ממשלת רגן הרשעה והוקיעה על אי-אמינותה, שערוותה נחשפה לעין כל בפרשת השעיית הרכשת המטוסים לישראל.

"ידידתנו ובעלת-ביתנו" ארצות-הברית עשתה, מעשה חמור מאוד, מעשה אשר לא נעשה ולא ייעשה כמוהו לעולם במדינות הבינלאומיות, שלא לדבר ביחסי מדינות שוות ערך ומעמד כארצות-הברית ישראל, עד שקמו עתודי מדיניות כביראליזם, רבין ואבן וקרקו את המסווה מעל המפלצת, למען תראה את עצמה במראה כמות שהיא!

אכן, ישראל היפהפיה, הטהורה והזכה של הפצצות בגדאד וביירות, של הניצול הציני של הכורדים והנוצרים, של הכיבוש וההתנחלות, של סתימת פיות וקטיעת רגליים; ישראל החכמה והנבונה של מדיניות אף שעל של "דובון לא לא", של אתמול, "חוק ירושלים" ומחר, "חוק הגולן"; ישראל הישרה של מירמת האוטונומיה בגרונה וחרב, "הקו הנוקשה" בידה; ישראל החזקה של אניאופסיעוד במזרח התיכון, עד כדי איום גלוי בהצתת תבערה בינלאומית כמנוף סחיטה מדיני-בטחוני; ישראל עשירה המפזרת מטבעותיה על טל-וויזיה צבעונית וערוץ 2 (בניגון), ופושטת יד באצבע שנור משולשת למשיית הצוללת, "דקר" (כדי להיענות בפסוק 14 פרק ד', מ"ג, מגילת אסתר" ובפסוק 2 פרק א' ממגילת, "שיר השירים") — ישראל רבתי זו בגוים תלמד פרק את המעצמה כביכול ארצות-הברית, היושבת איכה בדד? איזו שאלה!

יושבים להם ה"ה חבירי-הכנסת בראשיתו, רבין ואבן בקצה אחורי הסוס האמריקאי, לא! הם כבר החליקו מטה מן הסוס הזה, שכמעט נגמר לישראל האמינה מתמיד, ונתלים בקושי בקצה זנבו שעה שהוא צועד בטוחות להעלות גירה באבובי ארץ גושן — ומתריעים בקול גדול על אי-אמינות!

עוד צניפה אחת, עוד צהלה אחת מפי הסוס שממשלת בגין הצליחה לגמור לנו אותו — וכולנו יחד עם ה"ה בראשיתו, רבין ואבן — נוטל ארצה כמו חיים בר-לב (מי יתן ויירא ולא ידע נפילה עוד, אבל מה הוא רוכב שם על סוסים בהרי הגליל, שעה שמעשי ידי טובעים בים האי-אמינות?).

אי-אמינות, הם אומרים! סע, בגין, סע כבר עם כל הפמליה הממשלתית שלך לארץ אי-האמינות הבלתי-מוגבלת, סוב בשוקי ווינגטון הלך ושוב אחרי הריכוך הבן-אלוהי-ביני-אבני (על רקע ההצעות המפחידות לבגין לא לנסוע, ולשבת את בוא הכוח הבינלאומי לסיני), וספר להם משהו על האמינות הישראלית, ורק אל תשכח לקחת אתך כמה עיתונים ישראלים, שבישרו יום יום, שבוע שבוע, את ביטול הסגר המטוסים האמריקאי אויטוט, בהשראת שרך, פקידך וקציניך!

הם יקנו אצלך כל שביב אמינות, בגין, כי זה מה שחסר לאמריקאים כאוויר לנשימה, שעה שאמינות זו היא סחורתך וסימלך. אז תן להם שם איזה טיפול, יאנוש ורפול מוכנים, הו הו הו! — מנחם אידיש-אמין שלי!

האמריקאים האלה ישתגעו ממך, וזה כל מה שאנו צריכים. כי עם השפויים כבר גמרנו לעולמים.

רק כוח

מי ששמע ערדיו את כבוד הרב הראשי, שלמה גורן, מתראין עליידי שני עיתונאים חילוניים וארכיאולוג אחד, וקלט כמו אוזניו את הפיטפופים הרבניים על ההלכות והמנהגים המזיקים של הדת היהודית בכל שכרוך בעצמות מתים ובקבורה, וידע: אין גלגל יכולה להיות שום הסכמה בין אדוקים וחילונים, לא לוגם לא על עניינים ולא לגבי עצם עקרון הפרדת הדת מן המדינה, כשם שלא יכלה להיות הסכמה בין אנתרופולוגים המעמיקים חזון במקום ובזמן לתוך יער מאוכלס שבטים פרימיטיביים — ולפתע מוצאים את עצמם מתבשרים בקלחת רותחת לקראת כירסום עצמותיהם-הם בשיני אוכלי-אדם.

הפער, פשוט, עמוק ורחב מדי. ולפיכך, כבכל המקרים מסוג זה, מה שכיבוע הוא הכוח, ועוד חזון למילחמת-אחים. לפי שעה אנו עומדים רק בפרשת עימותי העצמות וקרבות הקברים.

בהזדמנות פרימיטיבית זאת ראוי לציין בהתפעלות, כי בימים טרופים אלה ביחסי ישראל עם העולם התרבותי (לרבות ארצות-הברית שאיבדה את אמינותה), מתווכחים רבים וטובים בישראל אם יש או אין עצמות בנות אלפי-שנה בחלקת שדה זו או זו, אם מותר לגעת בהן. שאלה נכבדה, נכבדה מאוד, שבפתרונה האדוקי, אין ספק, תלוים חוסנה וקיומה של מדינת ישראל. אבל אני מרשה לעצמי לקבוע בקורירות, ששאלה אינה כלל וכלל האם יש או אין עצמות במקום זה או זה בארץ (ברור שאין של באדמת ארץ-ישראל, שאין

בו עצמות; מה אנחנו, אמריקה, שצריכה לייבא טירות מאירופה כדי שיהיו לה איהו עתיקות לרפואה?) השאלה היא מורדות-אור או השכלה. השאלה היא דת או קידמה. השאלה היא אמונה-תפלה או מדע. השאלה היא תר"ג/מצוות או מגילת העצמאות. השאלה היא מדינת ישיבת-אל או מדינת-ישראל. השאלה היא כפיה דתית או כפיה חילונית.

שחור או לבן.

האנוסים

דבר נורא מתרחש בארצנו המיוסרת. עת האנוסים הגיעה.

בעלי מיקצועות טכניים מסוגלים לשרת כל מיסטר בלי הרבה נקיפות מצפון. ככלות הכול, אם אתה מהנדס כבישים, ורואה את יעודך בייעול התעבורה המכניטית, היש לדידך הבדל גדול בין שרות ממשלה זו או זו? העיקר שייסללו כבישים ראויים לשמם.

אבל אם לא הפן הטכני מכריע במשלח-ידך, אלא הפן הרעיוני, הרוחני, הערכי, ואתה מוצא את עצמך משרת ממשלה שמדיניותה בתחום עשייתך נוגדת את כל עקרונותיה, את ישותך, אתה אינך יכול לחמוק מבעיות מצפוניות. עובדי מדינה בתחומים כגון חינוך, אוצר, חוף וביטחון, למשל, בוודאי אינם פטורים מהתלבטויות מצפוניות אם עמדותיהם שונות בתכלית מעמדות הממשלה שבמיסגרת משרדיה הם מתפקדים, וככל שמעמדם במישרדים אלה בכיר יותר, כן עזה וחמורה יותר ההתלבטות.

הדברים אמורים, כמובן, בכל ממשלה, ומי שחייו הוליווהו במסלול של שרות מדינה חייב להביא בחשבון מראש גם סיכון מיקצועי מסוים זה, שבמצביות עצמו משרת אדון הכופה עליו להגשים מדיניות שכלי-כלה לזר לא. אבל, מטבע הדברים, מיספר האנשים שנקלעו בישראל למצב נפשי חמור זה של עשיית שקר בנפשם ממש בעבודתם את המדינה, שלא מתוך כפיה חיצונית (כמו למשל חיילים בצבא החובה, להבדיל מחיילי צבא-הקבע) בימי שילטון מפא"י והמערך לא היה גדול ביותר, ולא כל שכן מיספר התפקידים הבכירים שבהם.

המהפך השילטוני-חברתי בשנת 1977, כמובן, הוא שיצר את הבעיה הזאת בקנה מידה נרחב, ובחירות 1981 החריפה ביתר שאת — שכן רבים מבין הקורבנות התמימים, והלא כל כך תמימים, של חילופי השילטון, אשר מצאו את עצמם משרתים אדון נתעב בעיניהם, קיוו בשרת ליבם או אף בגלוי, כי מדובר באדון זמני שיהיה ממקומו מקץ ארבע שנים, והיו נכונים להמתין בסבך עד יעבור זעם; עכשיו, משאפסה תיקונות והאדון הזה נשאר על מכונו — ולא זו בלבד נשאר, אלא נעשה בוטח בעצמן ושחצן יותר (שכן אף הוא לא בטח עד כה כלל ועיקר בהמשך אדנותו) — עליהם להסכים נפשית עם שירות בניגוד למצפונם לפחות שמונה שנים מחייהם — וזו כבר תקופה שאי-אפשר לזלזל בה ולו מבחינת ההשפעות הנפשיות השליליות שעלול אדם חושב מרגיש השולל את מדיניות אדונו להתנסות בהן בהצטרבותו.

אבל מי שצריך לאכול וללבוש ולדור, ולהאכיל ולהלביש ולחנך את ילדיו, מי שצריך פרנסה ואין לו אחרת זולת זו שביצר לו בשרות המדינה — מה יעשה?

הנסיכון מלמד, שהרוב המכריע של עובדי המדינה, בכירים כוטררים, אינם יכולים, או אינם מסוגלים, או אינם מעזים לפרוש מן השרות על מנת לחפש ולמצוא פרנסתם במקום אחר, שבו יהיו משוחררים מעונשם של ביצוע מדיניות ושרות אדון המרתחים אותם בשרת במהותם הנוגדת את מצפונם.

אני מדבר ברוב. יש מעט קטן שפורש. יש מיעוט קטן שעומד על דעתו ובא לכלל עימות עם השילטון שאותו הוא משרת. לא באלה אני דן היום, אלא ברוב שמשרתים — ושותקים. שותקים אפילו כשהם מדברים, וככל שהם שותקים יותר או ככל שהם מדברים אחד בפה ואחד בלב, כן אתה יורד לסוף תופעת האניסות האומללה והמבישה, כן אתה עומד על מהותו של מוסד "שיתוף הפעולה" במשמע הנורא שלו, שנתגלה בתקופות כיבוש ארץ על-ידי גורם זה, על כל הבעייתיות של ההתבזות העצמית מול התרצות העצמית של כורח הפרנסה מזה ותיקנות בלימת-הרע-ככל-האפשר מזה, עד כדי יודנאטיות מסואבת.

יתכן מאוד שזו תופעה חולפת. עד כלות כהונת ממשלת מנחם בגין השניה אולי יטהרו כל מישרי הממשלה, מרצון או מאונס, ובעיית האניסות תתחדש שוב — למיספר שנים או כהונות ממשלה — רק בהתנפך השילטון על צידו השמאלי, אם בכלל. אבל בינתיים, אליעזר שמואלי, נכמור רחמי עליך — לא, לא רק עליך, אתה רק דוגמה בכירה אחת מני רבות — בשמעי אותך מתפתל ומפתל לשונך מול כתב רדיו שאינו יודע חוכמות, בפרשת בזיון החפירות בעיר דוד; לא אומר מפורש שאתה חושב כאיש חינוך ותרבות, אלא מעוות את נשמך ומעקם את פיך ובלבד שלא להחריד מרובם את אדוניך השחורים משחור, המר וגורן.

בזתי לך באותו רגע. בזתי לך ולכל דומיך בשרות-החוף, ברמות צה"ל השונות, באוצר ובשאר תפקידים ועמדות. ואחר-כך שאלתי את עצמי: אל תדון את אנושך עד שתגיע למקומו?

שלום, שלום

(המשך מעמוד 25)

ניסיון זה עמדה ההתקשרות קיצרת המועד עם ימין סוויסה, ממנהיגי האוהלים בירושלם. מגעיו של סוויסה עם הח"כ דאז, פלאטירשרון, סתמו את הגולל על נסיונה של שלום-עכשיו לגוון את הרכבה החבר-תי הצר.

למעשה, כרוכות וקשורות כל התוצאות של מערכת הבחירות האחרונה אלו באלו. העובדה שהמערך לא ניצח בבחירות, ואינו מרכיב ממשלה, מגיעה חלקים מסוימים בתוכו לנסות ולדחוף לחידוש פעולתה של תנועת שלום-עכשיו. מערכת הבחירות שבה ניצח הליכוד הבהירה כי אף הוא מסוגל להקהיל עשרות אלפי אנשים בכיכר רות הערים — ורובו של קהל הליכוד מגיע מאותן שכבות חברתיות שלתנועה כשלום-עכשיו אין דריסת רגל בתוכן.

על צורת הפעילות של שלום-עכשיו בי המשך דרכה, חלוקות הדיעות בין מנהיגי גיה. כולם מדברים על הצורך בפעילות חינוכית, בעיקר בקרב הנוער, אך לא כולם בטוחים ביכולתה של שלום-עכשיו לעשות זאת. עומרי פדן, למשל, מהרהר בהקפאת הפעילות תוך שמירה על מיסגרת אירגונית מצומצמת.

תוצאות הבחירות האחרונות לכנסת, הם גם שכתבו את דרכה הפוליטית של שלום-עכשיו. אורלי לובין מגדירה זאת כך: "שלום-עכשיו מעולם לא היתה נוש-את-דגל. היא תמיד צעדה רק חצי צעד לפני דעת הקהל, כדי שתוכל לגייס המון נים". באותו עניין אומר גרי ברנר: "היום ברור שהקונסנזוס הלאומי לא איתנו. כסי פיק שנישאר על מקומו כדי שנתחבר ממנו עוד, משום שהקונסנזוס פונה יותר ויותר ימינה, ואנחנו מתרחקים משאלה גם כאשר איננו מחזיקים שום עמדה". עומרי פדן אומר שצריך להישמר מכך ששמה של שלום-עכשיו לא יוכתם בעמדות קיצוניות מדי. שישללו מהתנועה את יכור לת ההשפעה שלה.

קו

יהודי

מלכודת הפעילות החינוכית המיועדת לשלום-עכשיו, מדובר גם בהקמת לובי יוני. יולי חמר מצורה גלויה את תפקידה של שלום עכשיו בהקשר זה: "בתוך המהפכה הגדולה של המערך מדאיגה מאוד הנטייה ימינה. אני חושבת שצריך להתארגן לובי יוני בתוך המערך. היתרון של שלום-עכשיו הוא שאין לו שיקולים מופלגתיים, ולכן יוכל לפעול". דדי צוקר אומר: "מיפלגת העבודה, בכוחם של תהליכים חזקים מאוד, הולכת לאמץ איס-טרטגיה של היימנה — לקראת קו, פטריון טי, מסורת" ויהודי. חלק מהוויכוח של שלום-עכשיו יהיה בתוך המחנה. עם ה" איסטרטגיה הזאת. ויכוח שני יהיה עם בגין. אנחנו נהיה שותפים בוויכוח על הדרך, במערך".

אין ספק שהיונים במערך מעוניינים בקיומו של שלום-עכשיו, במהדורה שאינה רדיקלית מדי, ככלי-עזר במאבקם נגד ה" ניצנים במפלגה זו. הניצנים יכולים להצביע על ההפגנות שמארגנת תנועת התחייה — והח"כ החדש, אריק נחמקין גם ה"תתך באחרונה שבהן — כעדות למגמת פניו של הרחוב. היונים יבקשו להראות שיש להם רחוב משלהם, ושלום-עכשיו תוכל לשרת מטרה זאת. משום כך חוש"שים אנשי המערך שבצמרת שלום-עכשיו מפני חידוד עמדות, ביחוד בנושא ה"פלטטיני. חידוד עמדות כזה ירחיק את היונים שמערך לפינה, והרחוב שיוכלו להצביע עליה לא יהיה גדול כל כך.

עמדה שונה לחלוטין מייצג איש תל-אביב אורגד ורדימון. הוא אומר: "המערך יפזול ימינה, ושטח-המחיה של שלום-עכשיו יהיה חייב להיות יותר ספציפי. היא תצטרך להיות יותר מיליטנטית. כשי אני אומר מיליטנטית, זה לא אומר שהיא צריכה להראות את כוכב הצפון, אבל זו צריכה להיות תנועה עם אמינות מסוימת. שלום-עכשיו בקונסנזוס הרחב שלה, אין לו משמעות היום. צריך להביא בחשבון גם שהאמון ברחוב לגבי שלום-עכשיו ירד, לפחות אצל חלק מהאנשים. אך עדיין נקודת ההתחלה של שלום-עכשיו גבוהה יותר משל כל תנועה אחרת. יתכן שאם נגלה שהמגמה היא ירידה משכנת באמון — אולי מוטב להתחיל מלמטה, עם תנועה אחרת. מיליטנטית, שיש לה תאוצה חז"ר בית. כלפי מעלה". שלמה פרנקל